

בארות המים

דעתו הרי יא לא ידי חובתו ואין צריך ללמוד שיעור מאחר דתנן כו' הכל לפי דעתו של רואה עכ"ל והאחרו' האריכו בזה וזפרט אי נימא דדין אלפים אמה הוי דין שיעור ככל השיעורים², ולפ"ז יתכן דהך דינא הוי אף למ"ד תחומין דאלפים אמה דאורייתא.

ובתשב"ץ קטן (לרבי שמשון בר דוק תלמיד מהר"ם מרוטנבורג) כתב (והוא ממהר"ם מרוטנבורג) וז"ל אומר (מהר"ם) אדם שמודד אלפים אמה לתחום שבת יש לו למדוד מן הלכו אלפים פסיעות זינוניות ואם אין לשם כי אם אלפים אמה זינוניים אין לו לסמוך על זה ללכת כולן כי שמא יש מותר, דהאמה מן הדין אין לה להיות כי אם ששה טפחים והטפח ד' גודלין נמצאת האמה בת כ"ד גודלין עכ"ל והוצא גם בארחות חיים (סי' סג) וזכרנו (סי' לד ומשם דרכי משה סי' שנט) יעוין שם עוד.

וביאור הביאור הלכה (סי' שנט) כוונתו דשמא אין ממצאם למדוד פסיעה זינונית, וכן ביאר החזו"א (סי' קי סס"ק כד) די ש לחוש דילמא פסע פסיעות גסות או דילמא פסיעותיו דהך גברא גסות מפסיעה זינונית (ויעוין עוד בקונטרס השיעורים סי' לט סס"ק"י) ויעוין במנחת ברוך (סי' עה ענף ב').

והנה מלישנא דגמ' משמע לכאורה דשרי לילך כל האלפים אמה, ומדברי הביאור הלכה נראה דדעתו, דדברי הגמ' מיירי דוקא בהולך בדרך ואין יודע תחום שבת, דזוה הקילו דרשאי לסמוך על מדידת פסיעות, ואיהו מיירי בעיקר מודד תחום שבת, שבה למדוד תחום העיר, דזוה איכא דין למדוד בחצלים דוקא [וכדנתן לקמן (נ"ז) כל הלכות מדידה אין מודדין אלא בחצלים של חמשים אמה לא פחות ולא יותר ולא ימדוד אלא כנגד לבו כו'] ולהכי כתב דזוה אין רשאי לסמוך אהך מדידה, אלא דמ"מ אם אינו הולך כל אלפים הפסיעות, שרי לסמוך על מדידת פסיעות אף בכה"ג¹ [והיינו דהיכא דמודד צמזום איכא למיחש שמא יטעה, אלא דקצבו חכמים לסמוך על מדידת

אמר רב נחמן אמר שמואל היה מהלך ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות זינוניות וזו היא תחום שבת - לשון רש"י פסיעה זינונית דרך הליכתו של אדם אמה, וכ"ה בר"י מלוגיל פסיעה זינונית היא אמה עכ"ל, וכ"ה בתשו' הרשב"א (ח"א סי' שפא) פסיעה זינונית היא אמה וכמו שאמרו זמי שאינו יודע אלפים אמה לענין שבת מהלך אלפים פסיעות זינוניות, דאלמא פסיעה זינונית כשיעור אמה עכ"ל, וכ"ה בפירוש רבינו חננאל בר שמואל קסבר כל פסיעה זינונית אמה היא עכ"ל, וכ"ה בפירוש רבינו ישמעאל בן חכמון שהפסיעה הזינונית של אדם אמה היא עכ"ל¹ [ובשו"ת מהר"י וייל (סי' עה) כתב וז"ל נראה דאורך צ' מנעלים מאדם זינוני היינו אמה וכן עלתה לי המדה, וכן משמע פרק מי שהוציאוהו כו' היה שבת בצקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות זינוניות וזהו תחום שבת, אלמא פסיעה זינונית היא אמה והיינו כשיעור אורך צ' מנעלים מנעל אחד מקום מצד הרגל ושיעור מנעל בין רגל לרגל עכ"ל והוצא באחרו' (סי' שזו)].

ולכאז"ל צ"צ היאך רשאי לסמוך אהך מדידה, ולשון הריטב"א דפסיעה זינונית אמה בקירוב [ויעוין בשו"ת מנחת ברוך (סי' עה ענף ב') שכתב ע"ד הריטב"א נראה שכונתו שהיא פחותה מעט מאמה אבל כפי הנראה לעין היא יתירה מעט מאמה עכ"ל] ולפ"ז ניחא, אף למשמעות ש"ר דפסיעה זינונית אמה קשה.

ובפשוטו ז"ל דכיון דתחומין דרבנן הקילו, וכדמצינו לקמן בכ"ד דהקילו, וכדנתן לקמן (נטא) ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה ריבה לאחד ומיעט לאחד שומעין למרובה כו' שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל, הרי דלעולם הקילו בספק מדידת התחום.

ועוד יתכן דהוי בכלל דינא דהכל לפי דעתו של רואה (פי"ז דכלים מ"ו) [וז"ל תשו' הגאונים (הרכבי סי' רסח) לא דיקדק הקדוש ברוך הוא עמנו במשקל וכל אחד ואחד בעשותו לפי

¹ ויעוין באור רוע (ה' עירובין סי' קמג) דלמד מהכא לדין פסיעה גסה וז"ל יש לי ללמוד מיכן דפסיעה גסה הנאסרה בשבת (שבת ק"ג ב) היינו שאין לפסוע יותר מאמה דפסיעה זינונית היינו אמה וכל יותר מפסיעה זינונית היינו פסיעה גסה עכ"ל וכ"ה ברש"י (שבת שס) יעו"ש.

² מיהו האחרו' חקרו בזה, אי שיעור אלפים אמה [וכן שיעור י"ב מיל] הוי דין שיעור ככל השיעורים, דנאסר להרחיק מן העיר הך שיעורא, או דיסוד הדין דאסור לנאת מתחום העיר (ודנו לחלק בין אלפים אמה ל"ב מיל) ואי נימא דלא הוי דין שיעור, יל"ד אי גס בזה נאמר דינא דדעתו של רואה (ויעוין עוד להלן בסמוך).

³ וז"ל המאירי בחידושו (לקמן נ"ז) אע"פ שאמרנו בפרק מי שהוציאוהו דבפסיעות זינוניות נוכל לידע שיעור אלפים אמה ושכל פסיעה שיעורה אמה שהיא צ' זרמות לא אמרוה אלא בשעת הדחק כגון שיש לו לילך לדבר מזהו ולא היה לו פנאי מערב שבת למדוד בכיוון, ואמרו ז"ל שיסמוך בשעת הדחק לשיעור הפסיעות, אבל ודאי לכתחילה צריך שנמדוד מדידה יפה בכיוון, ולזה אמר התנא כו' אין מודדין אלא בחצלים של חמשים אמה כו' עכ"ל,

אלפים פסיעות בינוניות - כתב הציאור הלכה (סי' שז ס"א) וז"ל פשוט דאם הוא אדם ארוך שפסיעה בינונית שלו הוא יותר מאמה דלריך לשער באדם בינוני דעלמא שהרי יותר מאלפים אמה אסור לילך בשבת ואסמכוהו אקרא וכמ"ש בתוספת שבת, וכן פשוט דאם הוא אדם ננס שפסיעותיו קצרות ואינו מחזיק כשיעור אמה יוכל לילך יותר מאלפים והשו"ע מיירי באדם בינוני עכ"ל [ונראה מדבריו דהתוספת שבת אתי לאפוקי דלא משערינן בכל אחד באמה דידיה אלא באדם בינוני, מיהו יעו"ש בתוספת שבת שכתב וז"ל עי' סימן שס"ג סכ"ו ואותן אלפיים אמה של תחומין משערינן ודאי בבינונית כיון דאסמכוהו אקרא עכ"ל, ומדליין לסי' שסג סכ"ו מבואר דכוונתו דמשערינן באמה בינונית ולא באמה מרווחת דו' טפחים שוחקים, יעוין שם ובסוגיא דלעיל (ג סע"ב)].

ולקמן (מה א) הני ארבע אמות היבא כתיבא כדתניא שבו איש תחתיו כתחתיו כו' ארבע אמות שאמרו באמה דידיה יהצינן ליה או באמה של קדש יהצינן ליה כו' לעולם באמה דידיה יהצינן ליה כו', והוצא האי דינא ברמב"ם (פי"ב משנת ה"ו) גבי הוצאה (ויעו"ש באחרו' בציאור הך דינא ואכמ"ל) ובמרכבת המשנה (פי"ב משנת ט) כתב דהוא הדין באלפים פסיעות דסוגין וז"ל ודאי כשמצינין תחומי העיר מצינין באלפים אמות בינונית ואפילו אדם גדול שצעיר אסור לו להלך חוץ לזיון התחום משום לא פלוג, משא"כ זה ששבת בצקעה מהלך אלפים פסיעות לפי מצעדי גבר דודאי לא חמירי תחומין דרבנן מד' אמות דטלטול דאורייתא דמודדין באמה שלו עכ"ל, אך לכאן הדברים צריכים ציאור, דהתם ילפי' ליה מקרא ד'שבו איש תחתיו ולהכי משערינן באמה דידיה, משא"כ הכא דאסמכוהו אמגרש אעיר, מהיכ"ת לשער באמה דידיה [ומה דנקט דדין טלטול דהתם הוי דאורייתא, האחרו' נחלקו בזה, ויש שפירשו דהתם מיירי לענין הוצאה מד' אמות דידיה, ויתכן דהך דינא הוי דרבנן, משא"כ לענין העצרת ד' אמות מתחילת דד' לכוף ד' דהוי דאורייתא ואכמ"ל].

חבלים כל דמדד כהלכות מדידה, אך במדידת פסיעות ולא ניתנה אלא להולך בדרך, אין רשאי לסמוך עליה בצמאום, אך בפוחת, דעי"ז שוב ליבא ספק כלל שמה יטעה, לא צעין כלל למדידה, וכמו שהרמב"ם לנחת ד' אמות חוץ לעירו אין צריך למדוד בחבלים, וכל דאינו בכלל השש שיבא לטעות, ל"ש להצריך דין מדידה].

אך החזו"א (סס) ציאר כוונתו ד'למעשה ראוי ליזהר ולהניח הרחקה מן העצירה' (ובקונטרס השיעורים דענה טובה קמ"ל) ונראה דפירש דבריו בהולך בדרך, וזוהו מבואר להדיא בגמ' דרשאי לסמוך על מדידת פסיעות, ולהכי ציאר דענה טובה קמ"ל דראוי ליזהר ולהניח הרחקה מן העצירה.

שיעור איסור יציאה חוץ לתחום - לשון הרמב"ם (פכ"ו משנת ה"ב) אס יבא חוץ לאלפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים עשר מיל, אבל אס יבא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו אמה אחת לוקה מן התורה עכ"ל, ובאור שמה (סס) כתב וז"ל אמה אחת שיעור פסיעה בינונית עכ"ל, ונראה דנקט בכוונת הרמב"ם דדוקא קאמר, ואין לוקה על יציאה חוץ לתחום אלא אס יבא אמה, דהוא שיעור פסיעה, דכיון דאיסור תחומין הוי איסור הילוך, שיעורו בשיעור פסיעה, וכן נקט בדברי יחזקאל (סי' ט) ודקדק כן גם מלשון הרמב"ן (מג א) הלכו שלש פרסאות חוץ למקום שציתה שלהם ומכאן ואילך בחמש אמות אנכי קורא בהן אל יבא איש ממקומו כו' יעוין שם [וידד שם דהשאלחות והבה"ג פליגי וסברי דלוקה בכ"ש ואף בפחות מאמה, ולכאן גם בדברי הרמב"ם והרמב"ן ליבא הכרח דדוקא נקטי].

איסור מדידה בשבת - כתב הריטב"א אפילו בשבת יכול למנות ולעשות כן אס הוא צריך ללכת אותם בשבת לשום צורך שבת, ומונה אותם בינו לזיון עצמו והויא לה כמדידה דמנזיה דשריא כדאיתא בשלהי מסכת שבת (קנז א) עכ"ל, ומבואר דאף מדידה ע"י הילוך הויא בכלל איסור מדידה בשבת.